

NEDOSTATAK STRAHA KOD KOCKARSKOG/ DJEČJEG UMA

Luka Maršić – Daniela Vojnović

Klinika za psihijatriju
KBC Sestre milosrdnice, Zagreb
lukamarsic1967@gmail.com
danielavojnovic@yahoo.com

UDK:616.891.6
364.622.6+159.923
794.91:316.476
<https://doi.org/10.34075/cs.59.4.4>
Pregledni rad
Rad zaprimljen 10/2024.

Sažetak

Cilj ovog rada je analiza, u 17 godina stručnog iskustva esencijalno prisutnog, nedostatka straha u kockara za vrijeme igre. Radi se o tematici koja je gotovo posve neistražena u stručnoj i znanstvenoj literaturi. Koristeći literaturu koja obrađuje principe uma te bogato stručno iskustvo, ovim radom pokušali smo rastumačiti genezu manjka osjećaja straha u kockara. Razumijevanje principa uma, u okviru kojih se nalazi i nedostatak straha kockara/djeteta za vrijeme igre, može biti nov mentalni alat u tretmanu ovisnosti o kockanju. Odrasla osoba (kockar) u ego stanju djeteta svoju poziciju fikcije i mašte može "lažno" percipirati kao put prema istini, brzo lansiranje u svijet slobode i sigurne egzistencijalne budućnosti. Kada se realni parametri života koji određuju pozicije osobnosti (kockar/dijete) u vanjskom svijetu (društvu) otvore u punini destrukcije (najčešće golemi materijalni gubici i emotivno-psihološko propadanje), buđenje i izlazak u predvorje realiteta i lišavanja kompulzivnih mentalnih impulsa postaje neizvjesna zona postojanja.

Ključne riječi: ovisnost o kockanju, kockari, strah, um.

UVOD

U Knjizi Postanka čitamo kako je Adama u trenutku kad je jeo sa stabla spoznaje i shvatio da je gol, uhvatio strah, prije samog stida.¹

¹ „U to čuju korak Jahve, Boga, koji je šetao vrtom za dnevnoga povjetarca. I sakriju se - čovjek i njegova žena - pred Jahvom, Bogom, među stabla u vrtu. Jahve, Bog, zovne čovjeka: „Gdje si?“ - reče mu. On odgovori: „Čuo sam tvoj korak po vrtu; pobjah se jer sam gol, pa se sakrih.“ *Biblija (Knjiga Postanka)*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001., str. 16.

Tako je strah postao osjećaj koji se u principu prvi spominje u Bibliji. Strah oblikuje naša unutrašnja (psihička) i vanjska (društvena) djelovanja te je u stručnoj literaturi vrlo dobro opisan, i općeniti je zaključak da živimo u postmodernističkom društvu straha i opreza.² Suvremeni mislitelji tumače da se uloga straha od brisanja instinkta i separacije od animalnog refleksa straha koji korigira kroz predmišljaje općenitost koncepta opstanka vrste, prebacila u spremnike kognitivne memorijske zadanosti, racionalno nas usmjeravajući u balans i mir.³

Svendsen iznosi da se u strahu susrećemo s nečim izvan nas samih, a to s čime se susrećemo negacija je onoga što želimo; da se bojimo da će nam biti uništeno ono što nam je značajno u životu, poput naše slobode, dostojanstva, zdravlja, društvenog statusa, ili da ćemo izgubiti život; da se ne bojimo samo zbog nas samih, nego i zbog drugih.⁴ Ludwig Wittgenstein kaže da se svijet sretnoga čovjeka razlikuje od svijeta nesretnog čovjeka.⁵

Postmodernizam briše njegovu rečenicu, demolirajući pojam sretnoga i nesretnoga čovjeka u liku i slici kockara. Kockar kroz igru postaje emotivno disbalansiran, juri za stvarima koje mu donose nesreću, gubeći pritom pojam straha. Jedini nama poznat rad u ovom trenutku, svježije objavljen, koji se pozabavio pitanjem postojanja straha u kockara, kazuje da obavezne blokade igranja koje su uvedene kao strategija kontrole kockanja, ne mijenjanju razinu straha u kockara.⁶

Cilj ovog rada je analiza, u 17 godina stručnog iskustva esencijalno prisutnog, nedostatka straha u kockara.

1. STRAH U KOCKARSKOM UMU - RAZUMIJEVANJE KONCEPTA

Odnos straha, savjesti, samosvijesti i neizvjesnosti jest odnos neke osobnosti koja se određuje prema smrtnosti, odnosno smislu

² Lars Fr. H. Svendsen, *Strah*, Biblioteka Incus, Zagreb, 2010., str. 9.

³ Daniel C. Dennet, *Vrste umova – k razumijevanju svijesti*, In. Tri d. o. o., Zagreb, 2017.

⁴ Lars Fr. H. Svendsen, *Strah*, Biblioteka Incus, Zagreb, 2010., str. 15.

⁵ Ludwig Wittgenstein, *Tractatus logico-philosophicus – S uvodom Bertranda Russela*, Moderna vremena, Zagreb, 2003.

⁶ Schwarzkopf L., Bickl A., Daniel J., Papastefanou G., Neyer M. A., Gomes de Matos E., Hoch E., Olderbak S., Kraus L., Loy J. K., Do breaks in online gambling affect neuropsychological arousal? Conceptual approach and lessons learned from the TESSA-pilot trial. *Addict Behav Rep* 19 (2024), objavljen online 2024 Jan 6. doi: 10.1016/j.abrep.2024.100530.

koji mora težiti u unutrašnju biokemijsku emotivnu izbalansiranost donoseći potrebnu imunološku sigurnost u mentalnim datostima, s koje osoba kreće u razumijevanje sebe i drugih u kontekstu objektiviteta vanjskoga svijeta.

Iz koncepta nerazumijevanja prostora i vremena u kojem smo zatečeni, ubačeni, kako kaže Heidegger⁷, moramo se subjektivizirati ne bismo li stvorili nijansiranost unutrašnje slobode i zadanošti s objektivitetom koja nužno nije vezana uz naš identitet, osim kroz smrtnost, tj. konačnost. Nastaje strah, osobni čin zatečenosti u životnom raskoraku s razumijevanjem vlastite protežnosti u nekom trenutku.

Koncept straha posebno je dobro obrađen kod Heideggera. On ističe da je posjedovanje straha u principu znak da se jedino mi kao ljudska bića možemo brinuti za sebe. Jasno je da se o sebi mogu brinuti i životinje, ali u smislu apstraktne - egzistencijalne komponente, baštini ga samo čovjek. Heideggerova tumačenja zbog toga, umjesto straha kao animalnog, biokemijskog refleksa, valja implementirati kao koncept brige koju korteksom, odnosno razumski možemo kontrolirati i usmjeravati prema konstruktivnom i gradbenom sustavu.

Razumijevanje straha u psihoterapijskim sustavima treba promatrati preko osjećaja (percepcije), emocija (prosudbe), fiziološko-bioloških dinamika (prilagodbe kroz općenite tjelesne sustave). Te sustave posjeduje i čovjek i svako živo biće. Ako nema tog straha, slično kao i kod hrane, koja pripada samoodržavajućem refleksnom luku, životinja nestaje, ugiba. Mi ljudi kao bića uma dolazili bismo u istu poziciju, samo što bi prije biološkoga nestanka došlo do gubitka identiteta, odnosno gubio bi se koncept cjeline i ekstenzivnosti tijela i duše i svega onoga što se zove duh, psiha, kognicija. U takvom konceptu razumijevanja nekog mentalnoga problema možemo govoriti o strahu kao psihološkom, psihijatrijskom problemu, koji u principu, dok je u fazi igre, zaobilazi kockara.

Njegov je problem izražen u vrednovanju mišljenja kroz neki predmet koji ne postoji u okvirima logičkih struktura i zakona vrednovanja u istinitim logičkim funkcijama. Logički sadržaji i logičke strukture u kockarskim zaključcima i iskazima nevaljali su, i iz toga proizlazi njihov bijeg iz odraslog zbiljskog koncepta življenja u dječji iluzionistički moment odnosa sa stvarnošću.⁸

⁷ Martin Heidegger, *Bitak i vrijeme*, Naprijed, Zagreb, 1985.

⁸ Luka Maršić, Daniela Vojnović, Odnos svijesti (vremena-epohe) i predmetnosti u kockarskom umu, *Filozofska istraživanja* 153 (2019) 1, 201-212.

Traženje sreće (bijeg od straha, tj. neizvjesnosti) u kockarskom umu donosi gubitak radosti u realnom životu.

Kockari su mentalni paradoksi, u igri žive za neizvjesnost i nesigurnost, u realnom, objektivnom svijetu bježe od neizvjesnosti i tjeskobe, u takvom ponašajnom svijetu gradeći svoju odraslost prema dječjem konceptu mogućnosti i obveza ukidaju strah kao ograničavajući čimbenik u stvaranju granica prema nepoznatom i nedostižnom.

Postmodernizam u dekonstrukciji zbiljnosti odrasle osobe naglašava jaku poveznicu logike i emocionalnosti, stvarajući marketinški obrađeni um koji u svojoj biti postaje neutralni um, brišući običajnu memoriju kako samoga pojedinca tako i cijeloga društva, donoseći odluke koje ga objektivno dovode u suspektne odnose s realnošću i sa sviješću o pojmu slobode i same istine koja mu se prezentira kroz polu-informacijske naglašeno vizualizirane dinamike.⁹

Zakoni istinitoga mišljenja s objektivne strane su kategorički odnosi koji čine bit logičkih procesa i oblika mišljenja kao istinitoga shvaćanja predmeta. Sa subjektivne spoznajne strane zakoni mišljenja osnovni su opći stavovi koji su objektivni u odnosu na cjelokupno područje istinitog mišljenja.

Osnovna poteškoća u shvaćanju zakona mišljenja sastoji se u teškoći rješenja pitanja da ako su logički zakoni predmetno zasnovani u zakonitostima samih objekata, koliko su to onda zakonitosti samoga mišljenja kao subjektivno misaonoga razumijevanja samoga predmeta. Tom problematikom smo se već bavili u ranijim radovima: „Dolazimo do zaključka da u samom aktu, bilo u zamjedbenom ili fikcijskom obliku, ne smije dolaziti do miješanja i zamjenjivanja samoga stvarnoga predmeta, akta koji obrađuje taj predmet, niti s idealnim značenjem koje nam omogućuje da shvaćamo taj isti predmet. U običajnim slučajevima nismo usmjereni na značenje, već na predmet, što znači da kockar nikad ne može shvatiti značenje, jer stalno transcendentira predmet koji ne postoji, odnosno akt sadrži referenciju, ali referenta nema. Kroz naglašenost afektivnog čina ulazi u kompulzivno-opsesijsku proceduru osvajanja predmet, koji na razini realne svijesti ima višeslojno značenje. U kockarskoj konfuznoj distribuciji istine u njegovoj intramentalnoj mapi, predstav-

⁹ „Na devetom mjestu spominjem pobijanje apatizma u teoriji suvremenim neuroznanostima. One su u novije vrijeme podastrle dokaz da povezanosti između logike i emocionalnosti u strukturi ljudskog mozga sežu dublje nego što ikoje budno samopromatranje može dokučiti. Stoga rezultati te discipline vode ka zahtjevu da se san o čistoj apatično-noetičkoj teoriji stavi *ad acta*.” Peter Sloterdijk, *Prividna smrt u mišljenju*, Mizantrop, Zagreb, 2019., str. 102.

ljajući sam čin, akt (žudnje) i nedostižnost predmeta kao konačne istine koja će ga lansirati u novi mentalni i materijalno prostorni svijet i predstavlja se simplificirano kao spasenje, iskupljenje. Da nema tog mehanizma kockar bi bio običan čovjek koji čeka svoju egzistencijalnu nagradu u okvirima zdravorazumskih odnosa.”¹⁰

Na pitanje što su zakoni mišljenja bilo bi pogrešno odgovarati da su to samo zakoni predmeta, ili da su zakoni mišljenja samo subjektivne funkcije razumijevanja predmeta. Druga osnovna poteškoća u shvaćanju zakona mišljenja čini odnos elementarne (jednovalentnom, dvovalentnom) logike s višeslojnom ili valentnom logikom.

Kockar za vrijeme igre adaptira razumske mogućnosti preko naglašene objektivizacije pseudo-predmetnosti koji želi osvojiti po obrascu hranjenja, regresivno emotivnim kanalima vraća se u djetinjstvu dob, a istovremeno pojačava iracionalne umske modulacije odrasloga o tome kako je njegova individualizacija iznad kolektivnog konteksta. Peter Sloterdijk iznosi stajalište kako ništa nije začudnije od opstanka civilizacije čije članove u većini slučajeva prožima uvjerenje da je njihova osobna egzistencija za jednu dimenziju stvarnija i važnija od kolektivnog okruženja.¹¹

Kako bi mišljenje bilo istinito te bilo ono iskazano u pojmu, sudu, iskazu i zaključku, mora biti usmjereno prema predmetu. Samo istinito mišljenje je predmetno u dvostrukom smislu: prvo, zato što je usmjereno na predmet koji se misli i, drugo, taj predmet objektivno zamišlja onakvim kakav on jest. Zakon predmetnoga istinitoga mišljenja, odnosno njegova univerzalna točnost leži u njegovoj predmetnoj usmjerenosti te stupnju spoznajne izvjesnosti i objektivne istinitosti.

Kockarska iluzija isključuje cjelovitost istine, dohvaćajući dijete u sebi kroz objekte privida i zablude.

Kockar u igri prekida taj usvojeni modalitet reakcije na neuobičajeno, nelogično i na kraju nerazumno, čineći tako psihički i bioke-mijski disbalans dominantnim u svojem iluzionističkom pohodu na stvar koja će mu donijeti sreću. Ispitivanje same stvari koju kockar očekuje kroz ritualne shematske obrasce izaziva intucionističku i fenomenološku logičku strukturu u spoznavanju samoga predmeta koji žudi dohvatiti. Da bismo razumjeli intuicionističku i fenomenološku metodu, treba naglasiti da njezina bit leži u tome da one kao metode spoznavanja ističu činjenicu da se diskurzivnim mišljenjem (razumom) i osjetilnim opažanjem ne može spoznati niti bit stvari

¹⁰ Luka Maršić, Daniela Vojnović (bilj. 8), str. 211.

¹¹ Peter Sloterdijk, *Stres i sloboda*, Zagreb, Mizantrop, 2021., str. 11.

niti čovjek. Pripadaju sustavu iracionalizma, odnosno anti-racionalizma, gdje logičari naglašavaju postojanje analitičke-racionalne diskurzivne metode mišljenja u spoznavanju pojmova i iskazima, a naziva se i znanstvena metoda, koja ne može saznati bit same stvarnosti, jer po tome razumsko mišljenje umjetno raščlanjuje i umrtvljuje živo jedinstvo stvarnoga bića.¹² Razumsko, znanstveno mišljenje uvijek ostaje pri vanjskoj refleksiji i pri relativnoj istini. Logičari u tom kontekstu tvrde da naše čisto logičko mišljenje nije sposobno zamisliti stvarnu prirodu života, već je potrebno koristiti intuitivnu metafizičku metodu koja sagledava samu unutrašnju ili bitnu dimenziju predmeta spoznaje. Ona zapravo preko intelektualne simpatizacije ulazi u unutrašnjost predmeta proučavanja, čineći s njom jedinstvo koje je neizrecivo, a pritom bit svijeta i stvari čini čisto dinamičko gibanje u kome nema ni prostorne određenosti ni vremenske forme, i da ne postoje nikakve konstante, već je sve samo proces. Mnogi današnji fizičari misle stvari u tom smjeru.

Svijet postmodernizma sagledava istinu iz zakonitosti marketinški pomaknute svijesti koja proizlazi iz koncepta žudnje. Koncept žudnje razbija vremensku formu i stalno je traganje uma za predmišljajnim radnjama naslonjenima na fizikalne zakone unutrašnjeg aparata - pumpe - koji održava organsku cjelinu (dopaminska proizvodnja) na okupu i samoodržavajućem značenju, tj. identitetu. Tako se kockar određuje prema svojoj istini naglašavajući taj sigurni "znanstveni sustav" koji je stvorio u svojoj subjektivnoj logici kao istinitim, isključujući sve osjetilne i emotivne zakonitosti koje mu govore da je u zabludi i grešci. Odlučuje na novi sljedeći istiniti zaključak uplaćujući realni i stvarni novac u simulakriju zbiljnosti koje njegova unutrašnja logika čita kao dobitak i osvajanje predmeta koji pripada njemu. Na kraju igre nema ni dobitka ni gubitka; on, pregažen unutrašnjom logikom nalik akutnom psihotičnom ataku, nastavlja rješavati stvarnost kroz neistinite premise, nadajući se točnoj konkluziji. Tim konceptom, ako u zapadnjačkom duhu podrazumijevamo postojanje pojma slobode, kockar stvara osobnu neslobodu koja izlazi iz pogrešnih osobnih predodžbi o sebi.

U postmodernističkom konceptu ljudske stvarnosti okupiranom tehnološkim konceptualizacijama u ostvarivanju sebe u svijetu, otvara se niz iracionalnih mogućnosti kroz ugodu i lijepo u kojima iluzionističke momente u životu i sve njegove težine prihvaćamo, očekujemo, negujemo, veselimo im se.

¹² Leigh S. Cauman, Uvod u logiku prvog reda, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2004.

Kad takva osobnost, po nužnosti života, izađe iz subjektivnoga koncepta u objektivnitet vanjskih realnosti koji su u svojim pravilima tradicionalni, zahtijeva se obrađivanje društvenih normi i rituala, suprotnih od marketinški obrađenog uma (koncept reaktualizacije istih modela). Osobnost i dalje želi biti u subjektivnom blaženstvu, participirati u unutrašnjoj slobodi osobnoga (iluzionističkoga, mitskoga) svijeta, u kojem se po principima simulakrije može razvijati u bilo kojim smjerovima zamislivog, bez napora i granica.¹³ Osobnost tada bježi iz nepremostive egzistencijalne, autentične realnosti, u obrasce kodiranog ponašanja *homo ludens* upadajući u zamku ropske svijesti i vezanosti na privid, uz stvaranje natruha patologije.

Svijet postmodernih individualnosti, pod utegom utilitarističkih ideja u težnjama dohvaćanja objektivnih koncepta materijalnoga u izgradnji sretne i slobodne osobnosti, pretvara se u koncept patologije i nemogućnost osobnosti u izdržavanju nametnute „objektivne sreće“, isforsiranih potreba, atributnih žudnji. Čovjek se u ponuđenoj slobodi kroz tehnološku dostupnost (od hrane, kocke, klađenja, do raznih droga i pomagala koja stvaraju iluziju realnoga i dohvatljivog) ponudio ropskoj svijesti. Sve je, gotovo, nadohvat ruke u dubokoj zamagljenoj žudnji, a sam žuđeni objekt, realno nepotreban i daleko od esencijalnih važnosti i potreba, postaje uteg duhovno izgubljenog pojedinca izoliranog od mišljenja i potrebe za njim. Pritom biva opterećen makro-planovima za očuvanje stabilnosti sustava kojemu se kroz razne agende nudi obilje mogućnosti. Individua simulakrije kroz tupilo osobne tragedije, zbog toga što nema nedostižni oralno-anusni komad sredstva, kreće u iluzionističko i naivno iščekivanje vremena u kojem želi dohvatiti kraljevske (božanske) obrasce postojanja, kao što to kaže i Eugen Fink.¹⁴

U knjizi *Kršćanstvo i kriza kultura* Joseph Ratzinger, papa Benedikt XVI., govoreći o usponima i padovima, kaže da svako životno razdoblje kod neke osobe treba pronaći svoju zrelost.¹⁵ Smatra da, ako je drugačije, onda dolazi do pada u nezrelost koja odgovara tom dobu. Taj raskorak, što ga potencira epoha društvenosti i njezina noseća platforma u postmodernističkom sustavu egzistencije, razdvaja osobe u njihovim unutrašnjim i vanjskim potrebama, koje postaju nedostižne i nedohvatljive, a prezentiraju se u svojoj pojavnosti kao nužnost za svakog pojedinca. Unutrašnja potreba

¹³ Jean Baudrillard, *Simulacija i zbilja*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2013., str. 98.

¹⁴ Eugen Fink, *Igra kao simbol svijeta*, Demetra, Zagreb, 2000.

¹⁵ Joseph Ratzinger, *Kršćanstvo i kriza kultura*, Verbum, Zagreb, 2008.

za imati i biti pri proizvodnji vrijednosti izaziva refleksnu radnju i potenciranje mentalnih procesa za žudnjom prema osvajanju objektiviteta neke stvari, materije, predmeta. Rast subjektiviteta pojedinca do granica gdje se gubi racionalni koncept mišljenja djelovanja kroz samog sebe u odnosu na svoje fiziološko – biološke potrebe i stvarne socijalne uloge, u tom i takvom društvu koje potencira utilitarističke maksime kroz tehnološke visoko-dozirane pojave svekolike žudnje, stvara koncepte moralnoga neznanja i odsutnost straha. Događa se naglo bujanje pohlepe, koja je u nekom graničnom biološkom pozicioniranju prema sredstvima imanja, odnosno posesivnosti i legitimiranja kroz sociološke obrasce ponašanja i smještaja u okvire društveno-ekonomskih vrijednosti proklizala i prema djeci. Ulazi u njihovu biološku refleksnu dimenziju, trasirajući putove ugođe prema nepotrebnim (destruktivnim) stvarima, koje u sebi nosi tržišni i natjecateljski ciklus/cirkus sličan odraslom konceptu gledanja na stvarnost, postajući tako nepravedno dio proizvodnog ciklusa, nepotrebne i isforsirane posttehnološke žudnje.

2. POPULISTIČKA MARKETINŠKA AGRESIVNOST PREMA KOCKARIMA/DJECI

Površnost, plitkoća identiteta, bio-socijalni raskorak (mogućnosti-želje), marketinški kult materijalnog uspjeha razbijaju realitet, stvarajući omnipotentne iluzije općenito u društvu, a posebice kod kockara.

Proizvodnja stresa i nedostatak razumijevanja procesa sloboda u postmodernizmu dominantna je okupacija zapadnjačkoga duha, stvarajući stres i psihičke bolesti kao nusproizvod utilitarne potrage za srećom.

Kockar izabire ne neki unutrašnji organ koji će se razboljeti, razdijeliti od svoje funkcije, pa donositi nelagodu i patnju, nego bijeg u djetinjasti koncept bivanja i kao osobni odgovor na nemogućnosti nošenja egzistencijalnog tereta (straha) i neizvjesnosti, brišući tim činom i u svojem bivanju tjeskobne momente i strahove u svojem bivanju kroz društvene labirinte životnih zamki.

„Biološki“ koncept straha, tj. strah gledan s neke biokemijske razine (recimo, strah koji se javlja radi određenih egzistencijalnih neizvjesnosti, tipa posao, polaganje ispita, neko uzbuđenje koje je neuobičajeno, ili bilo koja druga emocija prosudbe na osnovi neakvkih životnih iskustava i naučenih radnji), podiže adrenalin (simpatički sustav). Psiha, duh, kod osobe koja je u stalnom strahu mogu

završiti u fizičkom ili mentalnom hendikepu. U strahu, gdje stanja ukočenosti misli i pokreta bivaju koordinirana kroz amigdalni (emotivni) sustav adaptacije korteksa, uvođenjem koncepta su-znanja o sebi (lat. *conscientia*) kroz običajne i kulturološke domene svijeta u kojem živimo gradi se pojam i samosvijesti kao umno kontroliranje bijega iz straha, tjeskobe, u brigu, u odgovornost. Njegova podloga je strah od smrti, strah od neizvjesne onostranosti. S te razine straha o kojem treba razmišljati, a razvija sasvim druge biokemijske procese, gdje opet imamo i osjećamo pojam straha, kao što je strah od neke smrtne bolesti, čovjek ulazi u isti koncept paralize i zakočenosti kao što ga ima i kod egzistencijalnih vanjskih pritiska u svojem opstanku.

Kao što se strah umjetno potencira i manipulira se njime, tako se sam strah može regulirati i usmjeravati kroz određene koncepte kontroliranja. Da bismo to naučili, moramo razumijevati što su to strahovi i jesu li to stvarno biokemijski procesi koji služe za regulaciju apstrakcije, tj. nas samih u budućnosti da bi se očuvala cjelina, fizička i mentalna. Ili se u postmodernom društvu, zahvaljujući nad kulturi, tehnologiji i konceptima razbijanja običajnih sfera kroz život, omogućuje da se strahovi pojačavaju, razaraju nas, a pojedinac koji je u postmodernizmu ostao nezaštićen od institucija, koje su mu u prošlosti davale logičke i duhovne smjernice, na njih više nema razborite odgovore. Jedan od ključnih odgovora leži u odvažnosti koja razbija bojažljivost i tjeskobe koje nas vode u strahove. Kockar ih izbjegava skokom u rascjep prošlosti, budeći u sebi memoriju djeteta koja ga štiti od straha, jer dijete je slobodno kroz svoje biološke ili društvene skrbnike koji osiguravaju njegove mogućnosti da bude intuitivno, neodgovorno, slobodno. Vladimir Jankelevitch u svojoj knjizi *Smrt* iznosi sljedeći stav: „Odvažnost da se započne ili odvažnost da se dovrši, odvažnost u pravom smislu riječi, u oba je slučaja vrlina čovjeka koji se usuđuje, to jest koji se suočava s naglom promjenom koju taj čas donosi. Odvažnost je stanje odlučnosti u suočenju s neumitnošću bliske pogibelji. Zato je bojažljivost koja se 'usuđuje' toliko bliska tjeskobi.“¹⁶

Supstitucijski element "izgubljenoga roditelja" koji čuva svoje dijete od pogibelji i „usuđuje“ mu odvažnost, kockaru biva igra, koja dominira socijalnom i tržišnom logikom ropske svijesti prema nepotrebnim objektivizacijama, izazivajući patološke momente. Tako kockar za vrijeme igre razvija svijest odvažnosti i hrabrosti, bez logičkih i odgovornih granica, koja mu daje emotivnu snagu djetete-

¹⁶ Vladimir Jankelevitch, *Smrt*, Agram, Zagreb, str. 469.

ta u kreaciji iluzije i magičnih svjetova, a u racionalnom odnosu sa svijetom i sobom kad se igra završi razvija strah od bivanja mrtvim. Odnos straha, u savjesti, samosvijesti i neizvjesnosti životne igre jest odnos smrtnosti, odnos smisla čovjeka, koji mora težiti u ništa, odnosno to je putovanje u razumijevanju sebe koje kreće iz objektiviteta svijeta. U život krećemo iz koncepta nerazumijevanja prostora i vremena, u kojem smo zatečeni, ubačeni i zato ga moramo subjektivizirati ne bismo li stvorili nijansiranost unutrašnje slobode i zadanosti s objektivitetom koji nužno nije vezana uz naš identitet, osim kroz smrtnost, tj. konačnost. Jankelevitch ističe da prelaženje granice izaziva u nama tjeskobu, ali opasnosti koji nas čekaju u stranoj zemlji ispunjaju nas strahom te su tako u svakom čovjeku suprotstavljeni tjeskoba od smrti i strah od bivanja mrtvim.¹⁷ Kockar, da bih izbjegao strah kao paralizirajući trenutak, u napestosti iščekivanja igre i njegove pobune protiv realnoga svijeta i despotizma realnoga života u kojem je napor i nagrada spora i teško dostižna, supstituirao sebe u djetinjasti modus i model ponašanja skidajući sa sebe jaram odgovornosti i loših okolnosti. Sloterdijk u svojoj knjizi *Stres i sloboda* kaže: „Ta je potreba vjerojatno oduvijek latentno postojala, ali tek joj je moderan svijet kroz tehniku i kulturu socijalnog blagostanja dao učinkovito sredstvo za ostvarenje: zbog tog je toliko nečuvenim smatrao onaj događaj kad su praočevi američkoga prosvjetiteljstva pravo čovjeka da teži za srećom uvrstili u ustav netom osnovane političke zajednice. Tajna moderne skriva se u njezinoj sposobnosti da za najveći od svojih bojnih pohoda pridobije ljude najrazličitijih porijekla i svih vjeroispovijesti, za pohod radi progresivnog rasterećenja od anonimnoga stresa pritisnutim realnim.“¹⁸ U tom pohodu kockar koji traži sreću, izgubi radost. Radi se o subjektivnosti koja se oslobodila od objektivnog realnog i prihvatila iluziju i maštu, napustila brigu i stres te strah, i preuzela bolest. Zbiljnost iz koje bježi skrivajući se od nje u trenutku izlaska iz sna i sanjarenja traži svoje zahtjeve. Marketinški obrađeni um kockara, misleći krivo da je bijegom dohvatio slobodu, uživa u iskustvu sretne beskorisnosti, zračeci po principu nuklearne jezgre sve oko sebe. Ne odgovarajući zahtjevu objektivnoga i realnoga, stvarnoga (odsutnost iluzije), on iznova bježi od stresa/straha u manipulaciju i iluziju, fikciju, koja mu postaje obaveza iz unutrašnje potrebe koja je zakoračila u patologiju i same društvene agende koja od nje i živi. Fikcija, koja se u postmodernizmu potencira, izaziva duševnu pomutnju, odnosno, u nedostatku sadržaja ona

¹⁷ Vladimir Jankelevitch, *Smrt*, Agram, Zagreb, str. 469.

¹⁸ Peter Sloterdijk, *Stres i sloboda*, Zagreb, Mizantrop, 2021., str. 27-28.

kompenzira kroz razigrane i promjenljive forme čovjekovu potrebu da bude kreativan i produktivan. Živimo u epohi koja potencira taj dječji fiktivni koncept ostvarivanja smisla ili besmisla.

Dakle, svaka epoha nosi svoju vremensku i prostornu prepoznatljivost koja se prelijeva u novo doba stvarajući novu zbiljnost, nužno ne bolju, u kojoj se ostvaruju, uozbiljuju individualne, pojedinačne svijesti koje izgrađuju vlastite odluke glede projiciranja svojih želja, mogućnosti i ostvarenja.

Dok si dijete, sve subjektivne i objektivne mogućnosti pripada ju naglašeno mentalno-moždanom konceptu nesvjesnoga postojanja, u svojoj strukturi su neograničene prema unutrašnjoj slobodi, stvarajući unutrašnju i vanjsku kompeticiju koja je po sebi optimistična i neograničena za budućnost, uz golemu zaštitu emotivnog kruga koji ga određuje kao individuu, s naglašenom razvijenom sviješću za općim i dostižnim u kojima je identičan sa svojim biološkim supstratom koji ga generacijski i socijalno prati. U odraslom konceptu mogućnosti sužavaju se mentalno-moždani kapaciteti, a naglašavaju se socijalno-društvene (ekonomske) kategorije koje su duboko ograničavajuće za osobnost, racionalno usmjerene, duboko stimulirajuće prema žudnjama i potrebama, a simboličko i nesvjesno postavljanje prema svijetu ne prihvaća konceptualizacije subjektiviteta i autentičnosti postojanja.

Dijete, kako raste, razvija koncepte svog smisla. Ono, kroz prirodne zadanosti (neuro-zadanosti) te kroz niz drugih bioloških komponenata, nosi u sebi bezbroj mogućnosti, pri čemu nije svjesno zbivanja u određenom vremenu i dominantnoj epohi koje će ga zapravo odrediti kroz protežnost interakcija koje radi u neizvjesnosti društvenog konteksta. Dijete, koje u formativnoj dobi zadovoljava sve »shizoidne nacрте« osobnosti provodeći vrijeme u disocijaciji od realnog svijeta i u pseudo-autističnoj relaciji je s realnim i poželjnim socijalnim kontaktima, što mu za dječju dob i pripada (biti u iluzionističkom i fikcionalnom kontekstu), te nije u centru što se tiče pojma vremena, tj. ono je isključeno u realnom tijeku vremena i ne razumije odnose koji su preduvjet za socio-emotivnu komunikaciju i distanciranost od fantazijsko-iluzionističkih matrica.

Obradit će svojom igrom neki objekt kroz biološki, instinktivni koncept, nagonski koncept, s razine razumijevanja polu-informacija. Opasnost leži u tome da taj objekt, ili današnji (sutrašnji, preksutrašnji) objekt, ima silinu da mijenja os socijalnog, dakle društvenog, i onog biološkog pozicioniranja identiteta u trenucima kad na razini pravnih normi malo dijete, ili danas i odrasla osoba, mora reagirati brzo i efikasno, iskomunicirati točnost onoga

što samo općenita forma života traži. Zauzetost mozga (stvaranjem takvih slika), zahvaljujući postmodernoj tehnologiji, brzo se i efikasno gotovo uparila s iluzijom i razdvojean je od stvarnosti. U njoj je napor, rad i djelovanje u skladu s biološkom dobi, a sada toj djeci i odraslima koji se igraju kao djeca stvara nemogućnost emotivnog kontakta sa zdravom okolinom koja potencira balans žuđenoga i realno dostižnoga.

Emotivni kontakt sa stvarnošću je prijelaz iz općenitog, animalnog, u mišljeno. Slično je govorio Plessner – mora postojati jedan organitet, centar¹⁹, a u tom centru temelj njegove općenitosti, fiziološke zadanosti, što bi bilo mišljenje. Djeca u ravnanju s okolinom i razvojem unutar biološke datosti spadaju u istu kategoriju mogućnosti, dosežu istu mentalnu dob kao odrasli, a ona donosi koncentraciju kognitivne zrelosti koju djeca emotivno ne mogu nositi. Zrelost se valorizira kroz određena pravila, u prihvaćanju nekakvih znanja koja stvaraju memorije. Tada taj aktivitet memorije u jednom trenutku, kroz natjecateljske moduse, regulira pravila ponašanja i same stvarnosti koja je adekvatna većini. Ako dijete nije adekvatno, događaju se ispadanja iz koncepta memorijske nakupine djeteta i same memorije društva nastalih kroz repetitivnost radnji potvrđenih kao pozitivno iskustvo za samu vrstu, rod, pa i pripadajućeg i pratećeg straha. Tu ponekad nastaje agresivnost, ona povratna, koja košta zaražene individue, obitelji, zajednicu.

Dohvaćanje praga podrazumijeva njihovo nadilaženje, ne bi li postalo usklađeno s onim poželjnim i očekivanim za dob, u cilju dostizanja drugih razina koje su procesno na razini fiziologije i društva zadane. Za osobu koja se zagubila u današnjem vremenu takvo stanje biva nedostižno i otvoreno za patološka zbivanja, prenoseći patologiju na samu obitelj i društvo. Dijete ne može odgovarati konceptu stvarnosti, jer se u zbiljnosti od njega zahtijeva fokus, interes i razumijevanje situacija koje su izvan same iluzije, a nagrade i doživljaji su usporeni i teško dohvatljivi, te za njega sad usporene i dosadne radnje ne izazivaju refleksne asocijativne momente, koji su duboko animalni, jer ne rješavaju brzo i efikasno problem koji je ispred njega u realnim uvjetima. Jednostavna dječja dob koja je prikladnija nekoj animalnoj konceptualizaciji života u svojoj prirodi djelovanja prema objektima, u kojoj imamo čistu želju da ih osvojimo, da ih dobijemo i da ih kasnije možemo u nekom kontekstu života koristiti kao predmet, kao alat koji će nam služiti ili kao kul-

¹⁹ Helmuth Plessner, *Conditio humana*, Nakladni zavod Globus d. o. o., Zagreb, 1994.

turu ili kao nešto što će nam stvarati ono što je na razini bioloških i psiholoških odnosa i determinanta poželjno, ne uspijeva dohvatiti na subjektivnoj psihološkoj ravni onu količinu zadovoljstva i ushita kao u samoj iluziji, pa se dijete nanovo isključuje iz realnosti i vraća u svoju iluzionističku i opuštajuću dječju igru, odbacujući odgovornost i smisao egzistencije kroz objektivnu stvarnost.

Ono, zbog goleme količine izostanka osi realnog građenja mozga u vremenu i prostoru na razini univerzalnih zahtjeva same biologije i društva, ne može odgovoriti odraslom konceptu istine jer je društvena epoha postmodernizma nametnula obrasce gdje se i djecu ili jedinke i bića stavlja u utilitarističke zahtjeve, što kod djece stvara poziciju preuranjene maturacije. Cilj je takve ekonomske penetracije (kroz razne i visoko estetizirane marketinške obrasce po principu stroja žudnje) da ih stavljaju u proizvodnju konzumenata nepotrebnih, nezdravih proizvoda. Na takav se način organizira socijalni i mentalni stres, ne bi li djeca pretvorena u klijente zadovoljila svoje realne i iluzionističke potrebe i nagone. Tako se stvara os besmislenoga vanjskog svijeta koji se može pomiriti sa smislom unutrašnjeg iz kojega se opetovano traži uгода, događaji, brza rješenja.

Taj njegovani svijet iluzije u dječjoj glavi i nasuprotni svijet realiteta razvijaju matrice vježbanja, negirajuće mentalno-emotivno-socijalne alatke, a s druge strane naglašavaju pretjerano vizualizirano bivanje u odnosima mrežnog virtualnog svijeta, izazivajući teške fizičke gubitke tjelesnog organiteta i mentalnog savjesnog odnosa sa stvarnošću koju ne razumiju bez emotivne paradigme provučene kroz visoko doziranu ugodu. Fizički organitet, izoliran od pokreta i napora, u jednom trenutku postaje (jasno, samo kod određene djece) naglašena emotivna dinamika koja se pretvara u destruktivnu iskrnu društva. Djelovanja postaju devijantna.

Takav proces stvara ne-molekularne principe žudnje i ugone, kao i tradicionalna sredstva – alkohol, droga, hrana, kocka, dovodeći dijete u poziciju neadekvatne biološke i emotivne zrelosti. Mehanizme reda i rada, kroz alate objektivne potrebe, predstavlja i donosi psihoterapeut, liječnik, logo-terapeut – dovođenjem svjesnosti i savjesti u točku odakle osoba može reagirati, odgovorno stvarajući određene membrane i određene mehanizme obrane izlaska iz tog dječjeg fiktivnog, iluzionističkog koncepta, koji mu ne pripada, kako bi se mozak doveo u mogućnost da može stvarati koncepte uma i autentičnosti. Osnovna funkcija logo-, psiho- i inih terapeuta u toj interakciji je stvaranje uvjeta za zajedničko razumijevanje povijesti razvijanja su-znanja (*con-scientia*) za epohe u koje je bačen i težnja da njegov osobni objektivni odnos s vremenom u takvom

zatvorenom sustavu i krugu žudnji razumije racionalno. Logika nije ništa drugo nego racionalno i smišljeno odlučivanje u korist istine, a ne iluzije. Cilj je stvoriti pretpostavke za otvoreni sustav smislenog djelovanja prema subjektivitetu potreba da se izbjegne biološka zamka bivanja u modusu životinje ili biljke. Također, treba djelovati i na samu obitelj koja je postmodernom svijetu postala jedna vrsta socijalnog zatvorenog sustava i koja često nema uvida da djeca stvaraju svoje slike u glavi te da nemaju običajne membrane selektivnog propuštanja onoga što je bitno i razumljivo i za njegov osobni integritet i za njegov osobni razvoj od onoga što je divergentno običajnom kulturološkom identitetu koji je stvorio i formirao same stavove i prosudbe da ta obitelj bude funkcionalna i autentična.

Dijete, ili osoba koja se ponaša kao dijete, a to je većina ljudi koja je ušla u visoko vizualiziranu konceptualizaciju polu-informacije i informacija koje egzistencijalno nemaju nikakvu vrijednost (kockar), osim za one koji ih privređuju, mora imati jedan prostor u kojem će se stvarati razumijevanje i jasnoća svijeta kao okoliša i svijeta kao bitka, u kojem postoji domena ekscentričnog koncepta žudnje, želja i stvaranja reproduktivnosti u smislu da se ponovno ponavlja ista radnja, kao što tijelo ponovno ponavlja istu žudnju, ne bi li uzelo jelo i piće, i kroz sve druge fiziološke potrebe, gdje će sebi omogućiti susret sa smislenim ophođenjem u sebstvu i svijetu.

U određenom trenutku i odraslo i zrelo maturirano stvorenje (osobnost) ponaša se kao da je juvenilno, naglašavajući paradokse epohe u kojoj živi.

Zato danas imamo dvostruki problem, taj da je dijete maturiralo u smislu svijesti i savjesti o nebitnome te ga treba ponovno vratiti u objektivnost juvenilnosti da bi shvatilo što je bitno i što je to na razini njegove biološke stvarne vremenske dobi realno. Treba ga uputiti i opremiti znanjima o tome što on treba činiti da bi bio u skladu sa svojom dobi; npr. ako dijete u prvom razredu osnovne škole ne može shvatiti decimalni račun, to je razumljivo, ali ako isto ne može u srednjoj školi, to nije razumljivo. Nešto se dogodilo, ne s djetetom, nego s cijelim sustavom koji prezentira konceptualizaciju stvaranja novih apstraktnih slika.

Današnji sustav vrijednosti promijenio je plastičnost samog organa koji zovemo mozak, plastičnost znanja koje se mora dogoditi s ponavljanjem, s jakom iskrom, sa zanimljivošću i povezanošću za bitno i organski prikladno njegovoj dobi. Budući da dijete u postmodernom društvu ne vidi zanimljivost izvan fantazije, ne vidi u realnom događaju poveznicu sa sobom, ono se prebacuje na gotove formulacije i iz tih gotovih formulacija stvara iluzionističke

slike te ulazi u potpuni besmisao. Sada smo dobili jednu sliku u kojoj i odrasli komuniciraju kao djeca (kockari), a djeca komuniciraju kao i odrasli, ali su u svojoj biološkoj dobi ostali djeca od, primjerice, tri (emotivne) godine. Taj skok, odnosno ambis je zapravo patologija, kao što djeca ne mogu biološki kroz godinu dana narasti fizički kao da imaju 15 godina. Ta ograničenost tijela dovodi u poziciju da imamo situaciju da djeca rastu bez organa, a odrasli ga gube – jedan od najvažnijih organa koji je u principu nestao je um, i svijest, i savjest o tome što bi oni trebali činiti ako su već stvoreni da budu mašina žudnje i da mogu imati takav konglomerat socijalnih odnosa kojem treba vrijeme da bi mogli emotivno kompenzirati strah i staviti se u jednu poziciju da ne budu psihološki i fiziološki dekompenzirani, odnosno da ne budu bolesni. Odnosno, da ne postanu ljudi koji kad biološki sazriju, izgube strah i odgovornost za zbiljsko, odgovorno, mudro i ponizno.

ZAKLJUČAK

Viktor Žmegač navodi da su sloboda zabave, igranje, loptanje, kockanje, natjecanja zasigurno antropološke konstante, da je ljudski život od davnine poprište igre te da je razlika između djece i odraslih samo proceduralne naravi po tom pitanju.²⁰

Postmodernizam kod djece probija trasu prema kognitivnoj maturaciji, a kod odraslih prema juvenilizaciji, zahvaljujući postmarketinški obrađenom umu koji potencira užitak i strah. Duhovna zagubljenost suvremenog čovjeka paradoksalno dovodi do toga da za vrijeme igre i djeca i odrasli gube odgovornost, tj. strah za ono sutra, nadolazeće. Strah se, jednako kao i nada i ljubav, pruža prema vanjskom svijetu i veže se za njegove nesigurne ishode.²¹ Odabir kojim putem ići - putem straha sa nadom i ljubavlju, ili bez njih - ovisi o duševnoj obradi realiteta.

²⁰ Viktor Žmegač, *europa x 10*, Profil Knjiga, Zagreb, 2014., str. 191.

²¹ Martha C. Nussbaum, *Izdizanje misli – inteligencija emocija*, Mizantrop, Zagreb, 2019., str. 314.

LACK OF FEAR IN THE GAMBLER'S / CHILD'S MIND

Summary

The aim of this paper is to analyze the lack of fear in gamblers during the play, present essentially in 17 years of professional experience. It is a topic that is almost completely unexplored in professional and scientific literature. Using the literature that deals with the principles of the mind and rich professional experience, in this paper we tried to interpret the genesis of the lack of fear in gamblers. Understanding the principles of the mind, including the gambler's lack of fear while playing, could be new mental tools in the treatment of gambling addiction. An adult gambler, in the ego state of a child, can falsely perceive his position of fiction and imagination as a path to the truth or a quick launch into the world of freedom and a secure existential future. When the real parameters of life, that determine the position of the personality (gambler/child) in the outside world (society), are opened in the fullness of destruction (most often huge material losses and emotional-psychological decay), waking up and going out into the lobby of reality and deprivation of compulsive mental impulses becomes an uncertain zone of existence.

Keywords: gambling addiction, gamblers, fear, mind